

Reflecties

Otto de Bruijne

Het verhaal van Hans Keijzer laat naast de vele namen en feiten ook motieven en perspectieven zien die het waard zijn om benoemd en nader onderzocht te worden. Zonder pretenties – gewaarschuwd door Keijzer dat de Nederlandse bodem nog geen invloedrijk evangelisch missioloog heeft opgeleverd!- reflecteer ik op praktijk-theoretische niveau. Wat mij boeit zijn de volgende vragen die m.i. uit het interview en de artikelen naar voren komen:

Allereerst het zendingsmotief. *Waarom zending?* Voor Hans Keijzer is het zendingsmotief direct verbonden met zijn visie op de toekomst en de eindtijd. Vervolgens speelt de samenwerking en eenheid een belangrijke rol in zijn kijk op zending. Is er een Bijbels fundament om eenheid en zending te combineren? De nadruk op verspreiding en vertaling van de Bijbel en christelijke lectuur is typerend voor Hans Keijzer en bracht mij tot reflectie over de vraag naar de rol van bijbelvertaling in de zending.

Ten slotte werd ik getroffen door opmerking dat bekering, toewijding en zending in de eerste decennia van de evangelische beweging als onlosmakelijke eenheid werd ervaren. Althans, zo verwoordt Hans Keijzer dat. Dat raakt aan de boodschap die aan bekering vooraf gaat. Is die in de loop van de beschreven 65 jaar veranderd? En zo ja, heeft een andere boodschap invloed op roeping tot en het uitvoeren van zending?

Waarom zending?

Zending wordt in de Bijbel en in de kerkelijke traditie op verschillende manieren gemotiveerd.

De *Invitatio Christi*, de uitnodiging van Jezus Christus, is een centraal zendingsmotief in het Evangelie. Jezus was met ontferming bewogen toen hij de schare zag, daar zij voortgejaagd en afgemat waren als schapen die geen herder hebben. (Matteüs 9:36) Hij nodigt: 'Kom tot mij allen die vermoeid en belast zijt en Ik zal u rust geven.(Matteüs 11:28)

Dit *liefdes-motief* wordt door Jezus samengevat in de woorden: 'Zo lief had God de wereld dat Hij zijn enig geboren zoon *zond* opdat iedereen die in Hem gelooft niet verloren gaat maar eeuwig leven heeft.' (Johannes 3:16)

Petrus spitst dit toe op het *reddingsmotief*: 'Laat u redden uit dit verdorven geslacht.' (Handelingen 2:38 en 40) In zijn brief speelt ook het einde van de tijd een belangrijke rol: Het einde is nabij (1 Petrus 4:7) ...en de Heer is niet traag in het nakomen van zijn belofte...hij heeft alleen maar geduld met u, omdat hij wil dat iedereen tot inkeer komt en niemand verloren gaat. (2 Petrus 3:9) Ook Johannes schrijft: 'opdat gij, gelovende, het leven hebt in zijn naam.' (Johannes 20:31)

Een derde motief zou ik het *hypotheekmotief* willen noemen. Paulus noemt zich een 'schuldenaar van Grieken en niet-Grieken, van wijzen en onwetenden. Vandaar mijn bereidheid om ook u te Rome het evangelie te brengen.' (Romeinen 1:14,15)

De achtergrond van Paulus' woorden zou gezocht kunnen worden in zijn schuldig verleden als vervolger van de christenen. Nog sterker komt dat terug als hij spreekt over

zijn hoop en wens dat zijn volksgenoten tot geloof zouden komen: Hij is bereid om zijn eigen redding daarvoor in te ruilen. (Romeinen 9:2) Uit het Eerste Testament wordt in dit verband ook vaak de situatie van het beleg van Samaria uit 2 Koningen 7 aangehaald. Vier melaatse mannen ontdekken dat de belegeraars 's nachts overhaast vertrokken waren met achterlating van al hun voedsel. De vier doen zich te goed, en komen tot de conclusie: Wij doen niet goed; deze dag is een dag van blijde boodschap, en wij houden ons stil. Indien wij wachten tot het morgenlicht, dan zal ons straf treffen. Welaan dan, laten wij heengaan en het in het koninklijk paleis melden.'

Een vierde motief zou ik het zijns-motief of *incarnationeel-motief* willen noemen. Jezus zegt: Gij zult mijn getuigen *zijn*. (Handelingen 1:8) In een situatie waarin het evangelie niet openlijk verkondigd kan worden wordt het '*Zijns-motief*' of *presentie-motief* nog belangrijker. Opvallend is dat de apostelen in hun brieven aan de gemeenten nauwelijks aandringen op het 'bedrijven' van zending door openlijk en mondeling te getuigen of om huis en haard te verlaten om het evangelie te verkondigen. Die opdracht blijft beperkt tot de apostelen en voor degenen die zich daartoe specifiek geroepen weten door handoplegging en uitzending, zoals Timoteüs. (2 Timoteüs 1:5)

De lijst met rondtrekkende apostelen en hun medewerkers 'boven', 'naast' en 'tussen' de gemeenten, laat een beeld zien van een globale, oecumenische beweging, die lokale gemeenten met elkaar verbindt en oproept tot gebed en ondersteuning van gezonden. De gelovigen *zijn* getuigen van het Evangelie door een rechtschapen leven te leiden.

Ook de gemeente wordt niet naar de wereld gestuurd, maar maakt de veelkleurige wijsheid Gods bekend aan de overheden en machten in de hemelse gewesten. (Efeziërs 3:10). Dit presentie-motief vertolkt Paulus zo:

Onze brief zijt gij, geschreven in onze harten, *kenbaar en leesbaar voor alle mensen*, daar gij toont een brief van Christus te zijn, door onze dienst opgesteld, niet met inkt geschreven, maar met de Geest van de levende God, niet op tafelen van steen, maar op tafelen van vlees in de harten.'

(2 Korinte 3:2-3) Van de gemeente in Tessaloniki wordt gezegd dat zij door hun blijmoedig dragen van de zware verdrukking een voorbeeld geworden zijn...en: vanuit uw midden heeft het woord weerklonken niet alleen in Macedonië en Achaje maar allerwegen is uw geloof bekend geworden. (1 Tessalonicenzen 1:8) Het gaat niet alleen om een passieve presentie maar ook van een zgn. 'persuasive presence': een presentie die opvalt, betekenisvol is. Dat kan door de manier waarop de gemeente als nieuwe sociale werkelijkheid zich presenteert, bijvoorbeeld doordat sociale scheidingen worden weggenomen, en christenen elkaar dienen. Het is onlosmakelijk verbonden met lijden.

Martelaar betekent letterlijk *getuige zijn* door je leven te geven. We kennen het gezegde: Het bloed der martelaren is het zaad van de kerk. Hans Keijzer legt grote nadruk op het gebed voor de lijdende kerk. Misschien is het *ongewilde* en *ongezochte* martelaarschap de grootste missionaire kracht van deze tijd.

In het verlengde van dit zijns-getuigenis noem ik als vijfde zendingsmotief de 'missie' van Israël. Dat is *juridisch gemotiveerd*: de geschiedenis wordt gezien als rechtsgeding

tussen de volken, God en de aanklager. 'Zending' is dan de getuige à décharge die 'Gods zaak' verdedigt. God verbindt zijn eer aan zijn volk, en daarom wordt dat volk tot Gods missie, Missio Dei, onder de volken.

Daarmee is Israël Gods primaire missie, en de christelijke zending heeft daarin de centrifugale, de naar buiten tredende rol, om de volken terug te brengen tot de Messias van Israël.

Als zesde: Het *Koninkrijksmotief*. Het komende koninkrijk van God, speelt een centrale rol in de manier waarop Jezus het evangelie brengt. Daarin is zending een integrale realisatie en manifestatie van Gods heerschappij. Ik denk daarbij aan de woorden van Christus: 'Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde, wordt direct verbonden met het zendingsbevel: maakt alle volken tot mijn discipelen.' (Matteüs 28) Zending is dan niet alleen de uitnodiging van enkelingen om Jezus als Heer en redder aan te nemen, maar betekent ook de transformatie en de humanisering van cultuur en samenleving. Een prachtig woord uit Kolossenzen 1:15 toont de 'kosmische missionaire christologie' van dit motief: 'alle dingen zijn door Hem en tot Hem geschapen', 'alle dingen hebben hun bestaan in Hem', 'door het bloed zijns kruises worden alle dingen met Hem verzoend', 'ook u, die eertijds vervreemd en vijandig gezind waart', 'bent thans weer verzoend', 'Het evangelie dat gij gehoord hebt en dat verkondigd is in de ganse schepping.' Zending is hier niet beperkt tot het redden van enkelingen maar de heling van de gehele schepping. Dat heeft ook te maken met de 'overheden en de machten die ontwapend zijn en openlijk ten toon gesteld zijn en waarover Christus zegeviert.

(Kolossenzen 2:15)

Het Koninkrijksmotief wordt ook verbonden aan proclamatie, en betoon van kracht. Misschien ook in wat genoemd wordt *'Power Evangelism'*, een term die mij op het verkeerde been zet. Bedoeld wordt dat tekenen en wonderen onderdeel zijn van het verkondigen van het evangelie. Jezus woorden uit Marcus 16:20: 'Zij dan gingen heen en predikten overal, terwijl de Here medewerkte en het woord bevestigde door tekenen die erop volgden.' Tweemaal wordt gesteld dat de tekenen *zullen volgen* op bekering (vs. 16) en de prediking. (vs.20) In Handelingen lezen we dat de tekenen zelf ook getuigen van de kracht van het evangelie. Hoe dan ook: prediking en tekenen horen beide bij de proclamatie van het Koninkrijk.

Voor Hans Keijzer gelden, denk ik, alle bovenstaande zendingsmotieven. Maar wat opvalt is dat hij van meet af aan de Maranatha-boodschap, de wederkomst van Christus, verbindt aan de zendingsopdracht. Je zou het, als zevende motief, een *profetisch motief* kunnen noemen. Ook de thematische volgorde in zijn 'Toptien van personen' verraadt die prioriteit: alles wordt ingeklemd tussen Israël en Maranatha. In het interview zegt hij dat hij zich als jong christen allereerst afvroeg welke opdracht de kerk heeft om de terugkeer van Jezus mogelijk te maken. Deze benadering zou de indruk kunnen wekken dat God zich afhankelijk heeft gemaakt van de kerk. Het lijkt ook wat los te zingen van de aarde en de mens. Is dit eigenlijk wel een Bijbels motief? De urgentie die in de boodschap van Jezus en de apostelen doorklinkt geeft reden om dit profetisch of eschatologisch

motief, ernstig te nemen.

Er is ook in de Bijbel een verband tussen zending en de vervulling van de profetische beloften. Denk aan het woord van Jezus over de eindtijd: 'Pas als het goede nieuws over het koninkrijk in de hele wereld wordt verkondigd als getuigenis voor alle volken, zal het einde komen.' (Matteüs 24:14) Ook de wederoprichting van Israël als thuis voor het volk Israël, met Jeruzalem als centrum waar Messias Jezus terug zal keren, staat in datzelfde zendingsperspectief: 'de vijgenboom zal bloeien' (Matteüs 24:32) en de 'uitverkorenen zullen uit alle windstreken bijeengebracht worden, van het ene uiteinde van de hemelkoepel tot het andere.' (Matteüs 24:31)

Petrus verbindt het naderende einde ook met zending als Hij schrijft: 'God wacht omdat Hij wil dat alle mensen behouden worden.' (1 Petrus 4:7)

Zo wordt de Maranatha boodschap en de urgentie van 'het einde' een krachtig motief om alle volken met het evangelie te bereiken.

De *Maranatha-beweging*, zoals deze ook door Broeder *Jan Kits* in het Brandpunt te Doorn werd geleid, hield van meet af aan zendingdagen en internationale zendingconferenties. De Maranatha leer leidde niet tot passief afwachten en hemelstaarderij, maar tot zending. Die zending was dan misschien wel pessimistisch over de toekomst van de aarde, maar zeker niet onaards. Het redden van zielen krijgt prioriteit, dat wel, maar voor dat accent bestaat degelijke Bijbelse grond. De apostelen en de eerste christenen zagen het niet veel anders.

Dit eindtijd perspectief en de daarbij horende urgentie

verdient meer aandacht in de missiologie en motivatie van zending. Evangelische zending werd en wordt verdacht van een te grote aandacht voor het hiernamaals, hemel en hel, het eeuwig oordeel. Is dit Bijbels-theologisch niet een te smalle motivering van zending? Waar blijft de wereld, Gods schepping en vooral de menselijke maat? Hoe verhoudt zich dit eschatologische en profetische zendingsmotief tot het eerder genoemde liefdesmotief?

Het antwoord is niet moeilijk te geven: de redding van zielen heeft alles te maken met de humanisering van de aarde. Er is immers in de liefde geen uitspelen van de hemel tegen de aarde. Alle bovengenoemde zendingsmotieven komen samen in dezelfde Heer en Heiland van de kosmos: Jezus Christus, Zoon van de levende God. 'Hierin is de liefde Gods jegens ons geopenbaard, dat God zijn eniggeboren Zoon gezonden heeft in de wereld, opdat wij zouden leven door Hem. Geliefden, indien God ons zo heeft liefgehad, behoren ook wij elkander lief te hebben. (1 Johannes 4:9,11)

De rol van de Bijbel in de zending

Een tweede aandachtspunt dat mij in het interview met Hans Keijzer opvalt is zijn nadruk op de Bijbel, bijbelvertaling en lectuur. Het boek, als onderdeel van Gods zending. In de zendingswetenschappen wordt veel gesproken over de 'Missio Dei', de zending van God. Dat betekent dat kerk en zending een onderdeel zijn van Gods veel grotere werking in de geschiedenis, in culturen en volken. God volbrengt zijn raad in de geschiedenis, maar Hij is ook in de algemene genade werkzaam in de volken. Zending komt op plaatsen

waar de Geest van God al heeft gewerkt. Deze term is van belang als het gaat om het slaan van bruggen tussen boodschap en ontvanger, evangelie en cultuur. De vraag doet zich voor: welke plaats heeft de Bijbel, het Woord van God, zoals dat in de afgelopen twintig eeuwen in boekvorm tot ons is gekomen, in de *Missio Dei*? Het zijn uiteraard mensen die door hun leven dit boek hebben geleefd en getoond. Voorzover wij weten deden de apostelen niet aan Bijbelvertaling en verspreiding. Wel schreven zij brieven en werden preken verzonden. Wel vonden zij de joodse Tenach in de synagogen. Maar primair was hun mondelinge boodschap, gevolgd door tekenen en wonderen, 'hun Bijbel' onder de heidenen. In de *Missio Dei* ligt de nadruk op het woord, het horen, als 'vehikel' van Gods genade. 'Met het hart gelooft men tot gerechtigheid en met de mond belijdt men tot behoudenis.(...) Hoe zullen zij horen zonder prediker?' (Romeinen 10:4-15) De methode van de *Missio Dei* is die van het woord dat gaat van mond tot oor, van oor naar hart en van het hart terug naar de mond. Het woord staat centraal.

Maar het kan niet ontkend: Het woord is door de eeuwen heen verpakt en gedragen door Het boek de Bijbel, en de vraag is gerechtvaardigd in hoeverre dat onderdeel is van de *Missio Dei*. Is dit Gods zendingsmethode?

De drie monotheïstische boekreligies, of woord-religies: Jodendom, Christendom en Islam, hebben die centrale rol van een Heilig Boek gemeen.

In het jodendom is dat verbonden met het jood zijn, en daarom heeft zending, of proselitisme, geen dominantie rol in

de joodse traditie.

Christelijke zending en Islamitische Dawa treden bewust naar buiten en doen dat met een boek in de hand. De Afrikanen noemden de 'White-Man's Religion' ook een 'Class room religion'. Je kon zendelingen altijd zien met een boek. Leren lezen en schrijven hoorde bij het christen zijn. In ieder geval in de beeldvorming. Dat heeft soms vervreemdend gewerkt maar in de meeste gevallen juist positief. Hans Keijzer stelt zelfs dat Bijbelvertaling een van de beste vormen van ontwikkelingswerk is. Iets dergelijks onderschrijft ook de Gambiaanse theoloog *Dr. Lamin Sanneh*. Hij benadrukt dat de Islam en vooral de Koran zijn volk arabiseerde. De Koran mocht niet vertaald, bekeerlingen moesten met het gezicht naar Mekka bidden en op z'n minst eens in hun leven op pelgrimsreis naar Mekka gaan. Zij werden en worden uit hun cultuur en moedertaal weggeleid. Sanneh zegt dat christelijke zending en het werk van de heilige Geest juist naar zijn eigen cultuur toegeleid heeft. Voor het eerst kreeg zijn volk de eigen taal op schrift, mochten zij tot God spreken in hun eigen moedertaal, hoefden niet naar Mekka. God kwam dichtbij, onder hen. De culturele betekenis van Pinksteren is: 'Ieder hoorde hen in zijn eigen taal.'

(Handelingen 2:11)

Alfabetisering, emancipatie en ontwikkeling horen bij elkaar. Zending zorgde voor alfabetisering en Bijbelvertaling. *Dr. David Livingstone* zag alfabetisering als strategisch onderdeel van de strijd tegen slavernij en onderdrukking. De waardigheid en de weerbaarheid van volken en stammen werd zo versterkt. Niet voor niets vinden we in bijna alle traditionele zendingsposten een school en een hospitaal.

Toen de Katholieke missie in bv. Tanzania moest kiezen tussen directe evangelieverkondiging of onderwijs, koos zij voor het laatste omdat dat de brug naar de cultuur sloeg en zo op lange termijn een veel diepere ingang voor evangelie en kerk gevonden werd.

De vraag is nu: in hoeverre is de koppeling tussen de Schrift, Schriftvertaling, schrift, cultuur, evangelie ook onderdeel van de Missio Dei, Gods zending.

Hans Keijzer legt grote nadruk op Bijbelvertaling (Wycliffe) en lectuurverspreiding en sluit daarbij aan bij een belangrijk element van de manier waarop Kerk en Zending zich door de eeuwen heen het evangelie bekend gemaakt hebben.

De vraag is welke rol de Bijbel als boek, als 'gedrukt woord' van God, in de toekomst zal blijven spelen. Het digitale tijdperk, de huidige beeld-cultuur en narratieve cultuur stellen nieuwe eisen aan communicatie van het evangelie. Houden we nog een boek in onze handen of wordt het een flinterdunne e-reader, geïntegreerd in een minuscule i-Pad? Hoe werkt de Missio Dei, Gods zending, in de IT-revolutie? Zal dit het imago van zending als class-room-religion veranderen? Zal dit ongekeerde toegang geven tot de harten van de mensen? In zijn 'Toptien' vermeldt Hans Keijzer niet alleen Bijbelvertaling en verspreiding, maar ook Vernieuwers, waaronder 'radio en stripbijbel'. Daar moet televisie en IT bij genoemd worden. In het Midden Oosten zijn TV programma's als onderdeel van zending niet weg te denken. In de individualistische privacy cultuur van het Westen is televisie en internet de enige manier om bij mensen binnen te komen. De IT revolutie is nog maar net

begonnen. De Geest waait waarheen Hij wil, langs de wegen die Hij zelf verkiest. Dat vraagt ook om missiologische reflectie: welke rol speelt fysiek contact en getuigenis in een virtuele IT-wereld. Welke plaats heeft daarin het getuigenis van de gemeente als 'brief' van het komende koninkrijk?

Eenheid en samenwerking

Phill Booth van Worldwide Radio stuurde het jonge echtpaar Keijzer terug naar Nederland met de zendingsopdracht om eenheid en samenwerking tot stand te brengen tussen de losse initiatieven. Hij motiveerde dat puur op praktische gronden: Met die Nederlanders weet je nooit waar ze bij horen. Het kerkelijk landschap is in ons land verdeeld en de relatie tussen para-kerkelijke organisaties en kerken nauwelijks aanwezig.

Door deze 'opdracht' spande Hans zich in voor eenheid en samenwerking onder de vele losse zendingsorganisaties en zendelingen. Het kwam tot gezamenlijk optreden op toogdagen op hemelvaartsdag, tot samenwerking tussen evangelischen en pinkstermensen, tot de oprichting van de EZA en het versterken van de evangelische identiteit ten opzichte van de gevestigde kerken en de overheid.

Onder dit streven ligt een Bijbels theologisch en een geestelijk principe.

Het hogepriesterlijk gebed is volop missionair: 'Gelijk Gij Mij gezonden hebt in de wereld heb Ik ook hen *gezonden* in de wereld.' 'En Ik bid niet alleen voor dezen, maar ook voor hen, die door hun woord in Mij geloven, opdat zij allen één zijn, gelijk Gij, Vader, in Mij, en Ik in U, dat ook zij in Ons zijn;

opdat de wereld gelove, dat Gij Mij gezonden hebt.’ En verder: opdat zij één zijn...en de wereld erkenne dat Gij Mij gezonden hebt. (Johannes 17:18-23) Eenheid en zending horen uit Bijbels perspectief bij elkaar. Jezus zond de discipelen twee aan twee uit, als kleinste unit van eenheid. Ook juridisch is het getuigenis van twee of drie belangrijk. De relatie zending en gebed, en gebed en eenheid vormen een Bijbelse trits: ‘Bidt de Heer van de oogst dat Hij arbeiders uitzende in zijn oogst.’ (Lukas 10:2) ‘Als twee eenparig zullen begeren, zal het hun ten deel vallen.’(Mattheüs 18:19) Dat laatste gaat echt niet over privé belangen, maar om het Koninkrijk Gods. Eenheid, bidden en ontvangen, staan in het teken van zending. Het komen van de Heilige Geest, de grootste zendingsgebeurtenis ooit, staat in direct verband met het eendrachtig volharden in gebed, het samen bijeen zijn. (Handelingen 1:14; 2:1) De uitzending van Paulus en Barnabas wordt gedragen door gemeenschappelijk bidden en vasten van de christenen in Antiochië.(Handelingen 13:2) Het streven naar eenheid en samenwerking is principieel en praktisch een Bijbelse opdracht. Maar in de historische context en ook in de diversiteit van zendingsroepingen en vele vormen van arbeid, is een bont landschap van parakerkelijke en christelijke organisaties ontstaan. De vrije en zelfstandige uitvoering van zending en evangelisatie is zelfs een van de kenmerken van de opwekkingsbeweging en de evangelische beweging. Dat heeft geleid tot geweldige initiatieven, en in een aantal gevallen ook tot ordinaire concurrentie, verspilling van energie en middelen, tragische conflicten. De kerkelijke

zendingen hebben in dat opzicht weliswaar meer samenhang en theologische diepgang maar missen vaak de flexibiliteit en het persoonlijk elan. Hans Keijzer ziet tussen die twee groeiend wederzijds respect en samenwerking. De spanning tussen para-kerkelijke organisaties en kerkelijke instituten is de laatste decennia sterk afgenomen.

Beiden, Evangelische Zendingsalliantie en Nederlandse Zendingsraad hebben in 2010 in een gezamenlijke viering het honderdjarig jubileum van de grote zendingsconferentie in Edinburgh herdacht. Daar werden oecumene en zending krachtig op elkaar betrokken. Vanuit *Edinburgh 1910* ontstonden de Internationale Zendings Raad (1921) en de Wereldraad van Kerken (1948). Het is beschamend en bemoedigend tegelijk om te constateren, ook in het verhaal van Hans Keijzer, dat door de verdere politisering en horizontalisering van de Wereld Raad van Kerken vanaf Uppsala 1968 de evangelische beweging naar elkaar toegedreven werd. Ook die eenheid heeft zijn waarde, maar wordt door haar oorsprong bedreigd door angst en geslotenheid. Het lijkt erop dat die periode achter ons ligt: niet de polarisatie en de verdediging, maar een veel pro-actiever zoeken naar relevantie voert de boventoon. Dat betekent eenheid op grotere schaal. De institutionele vormgeving van die eenheid is in dezelfde periode ook functioneler geworden: netwerken, consultaties en incidentele samenwerking zijn belangrijker dan het organisatorisch samenvoegen of oprichten van grote, logge koepelorganisaties. Zo kunnen eenheid en veelkleurigheid, individuele roeping en organisatorische kaders tegelijk een kans krijgen.

De boodschap van bekering, toewijding en zending

Hans Keijzer vertelt dat in de begintijd van de evangelische beweging in Nederland de begrippen 'bekering en zending' sterk aan elkaar gekoppeld werden. Je was 'in de Heer', dus je ging de zending in. Hier en nu en/of ver weg. Het besef dat 'bekering = toewijding / heiliging = getuigen' stond in die periode centraal. Voor mensen als Hans Keijzer een logische conclusie, maar aan het begin van eenentwintigste eeuw lijkt daarin een verandering gekomen te zijn.

Terugblikkend zouden we kunnen zeggen dat de door Hans Keijzer beschreven periode een geestelijk reveil of opwekking is geweest. Gebed, krachtige en radicale bekering, veranderde levens, onmiddellijk omgezet in getuigenis, kenmerken de velen die in die tijd christen werden of tot geloofsvernieuwing kwamen. Grote initiatieven als de Evangelische Omroep, oprichting van talloze organisaties, zien wij de laatste vijftien jaar niet meer. *De Evangelische Adressengids* telt 650 gemeenten, bijna alle opgericht in de laatste 65 jaar, en in het totaal ruim 2300 adressen van allerlei organisaties en gemeenten samen. Dat is in een tijd van kerkverlating en secularisatie een opmerkelijke tegentrend. Maar ook moet gesteld worden dat de bruisende en opklimmende lijn tussen 1950 en 2000 plaats gemaakt heeft voor rustiger vaarwater. De evangelische beweging is door allerlei oorzaken rustiger en 'Salonfähig' geworden. In opleiding, inkomen, levensstijl en maatschappelijke status onderscheidt zij zich nauwelijks van de gemiddelde Nederlander. De prediking en misschien ook de theologie cirkelt rond de grote thema's van de

hedonistische Ik-cultuur: zelfrealisatie, innerlijke rust, herstel en genezing.

De invloedrijke geloofsopbouwende boeken uit de periode 1950-1980 waren o.m. het dagboek 'Geheel voor Hem' van *Oswald Chambers*, 'Het Normale Christelijke Leven' van *Watchman Nee*, de indringende boeken van *Andrew Murray*, het onderwijs van *Sidney Wilson* e.a. Al dat onderwijs kan samengevat worden in de strofe: 'Neem mij, breek mij, vorm mij, zend mij.' Weliswaar vier keer 'mij', dat was de kritiek vanuit de kerken, maar wel vier keer toewijding en zending.

Dat geeft te denken over de relatie tussen enerzijds de inhoud van de boodschap van die tijd en anderzijds het aantal 'roepingen' en daadwerkelijke uitzendingen als levenscarrière. Is er een relatie tussen de boodschap en het animo voor zending?

Parallel aan de bovengenoemde kanteling in de inhoud van de boodschap zijn ook nieuwe vormen van zending ontstaan: flexibele inzet, reizen, korte termijnprojecten, tentmaking, etc. Hebben we nu te maken met Gospel 'Light' en Mission 'Light'? Een paar weekjes met *World Servants* een gebouw neerzetten, of een nacht evangelisatie met 'Naar House', als uiting van toewijding of avontuur? Mijn stellige overtuiging is dat de exclusieve en solistische roeping voor een levenslange carrière in de zending ergens ver weg plaats gemaakt heeft voor een veel toegankelijker en in minder verheven taal uitgedrukte vorm van inzet. Ook nu zijn er veel christenen die zich inzetten voor zending. Veel meer in Nederland zelf, in gevangenissen, ziekenhuizen, onder verslaafden en 'gewoon' in eigen omgeving. Het zou een onderzoek waard

zijn om de relatie tussen theologie en prediking enerzijds en de bereidheid tot en inzet voor zending anderzijds te onderzoeken.

Tijden veranderen. Nostalgie en heimwee naar de jaren met volle stadions en koffiebars staat haaks op de toekomstgerichte geest van het Evangelie.

De missioloog *Dr Leslie Newbigin* spreekt over de 'plausibility structure' van een cultuur. Het was in de jaren 1950-1970 nog plausibel dat men over God sprak. Het was de periode waarin kerk en christenen schrokken van de eerste tekenen van secularisatie. Het feit dat *T.L.Osborn* de voorpagina's van de kranten haalde, dat het hele land in rep en roer was vanwege een genezingscampagne, dat *Billy Graham* nog stadions vulde, betekende dat kerk en evangelie nog een plausibele factor waren. De geestelijke vernieuwingsbeweging, de evangelische beweging, stonden nog in een spannende verhouding tot het traditionele christendom en de historische kerken. In die tijd is de bekeringsboodschap dan ook vooral een appèl om terug te keren, of te keren, naar totale toewijding. Een *Reveil*-boodschap. Men wist nog van noties als zonde en vergeving. De betekenis van Kerst, Pasen en Pinksteren kon de man in de straat nog wel uitleggen. Er was nog geen paarse minister van gezondheid die op Goede Vrijdag nonchalant een euthanasiewet erdoorheen joeg met de opmerking 'Het is volbracht' en daarna verklaarde dat ze echt niet wist wat de oorsprong van die woorden waren.

Maar kerk en christenheid is in ons land nu, aan het begin van de eenentwintigste eeuw, gereduceerd tot een

minderheid in een pluriforme, seculiere wereld.

Nieuwtestamentische tijden dus.

Dat betekent m.i. charismatische creativiteit. De Handelingen en brieven van de apostelen zijn actueler dan ooit.

Tijdens het leven van Hans Keijzer, in de beschreven periode van 65 jaar Nederlandse evangelische zending, is ons land zendingsland geworden. Dat heeft consequenties voor de boodschap, voor de aard van de bekering, voor toewijding en zending. Hans Keijzer refereert daaraan in het einde van het biografisch interview: samenwerking en wisselwerking tussen kerkelijke en evangelische zendingsbeweging, leren van de niet-westerse kerken. Ik zie daarin ook een van de grote uitdagingen voor ons als zendingsland: hoe ontvangen wij boodschappers uit andere culturen? Welke plaats en welke theologische impact zullen niet westerse christenen in ons land hebben. Dat betreft zeker ook de circa 1 miljoen allochtone christenen in Nederland. Dat betreft wereldwijd ook de impact van de Amerikaanse evangelicals op de wereldkerk. Een impact die ik, samen met Hans Keijzer, kritisch volg.

Maar wat betreft Europa: De plausibiliteit dat over Gods gesproken kan worden is juist de laatste twee decennia toegenomen. Vragen over God, kerk en religie spelen een prominentere rol in het publieke debat. Immigratie, globalisering, de IT-revolutie, opkomend fundamentalisme, de behoefte aan zingeving en geluk: op al die fronten zijn openingen ontstaan die kansen bieden voor spiritualiteit en religie. De kerk profiteert daar vooralsnog niet van, en ook het evangelie en de Bijbel liggen niet in het verlengde van

deze nieuwe plausibiliteit. Maar toch: er zijn wel degelijk veel bruggen en mogelijkheden. In mijn boek 'De kerk is dood, leve de Koning! Wat verbindt christenen in het jaar 2050?' staan veel positieve verwachtingen.

Soli Deo Gloria

Wat Hans Keijzer in het interview en zijn artikelen met ons deelt stemt tot grote dankbaarheid. Hij beschrijft gebeurtenissen en mensen die in schril contrast staan met de tijdgeest die gekenmerkt wordt door twijfel, relativisme en ironie. Wie zich verdiept in de lectuur en literatuur die achter al die namen en feiten staat, komt nog meer onder de indruk van het persoonlijke verhaal. Het gaat meestal om eenvoudige mensen, die Gods stem verstonden en gehoorzaamden, veel gaven en heel veel mensen bekend gemaakt hebben met de Weg, de Waarheid en het Leven. Daardoorheen spreekt het diepste motief: de verheerlijking van God, de Vader van Jezus Christus. Alleen Hem zij alle eer.